

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยก่อนการสมรส ปัจจัยการเลือกคู่ครอง และทัศนคติต่อการสมรสระหว่างแรงงานที่จดทะเบียนสมรสและไม่จดทะเบียนสมรส : ศึกษากรณีแรงงานในนิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี จะได้ศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีต่อไปนี้

- 2.1 ทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรส
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกคู่ครอง
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการสมรสและทัศนคติต่อการสมรส
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 ทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรส

2.1.1 ความหมายของ คุณภาพชีวิตสมรส (Marial Quality)

เลวิสและสเปเนียร์ (Lewis and Spanier, 1979 : 269 อ้างใน ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2543 : 7) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตสมรสเป็นการประเมินความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสทั้งปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและการทำหน้าที่ในชีวิตสมรส คู่สมรสที่มีคุณภาพชีวิตสูงจะมีการตัดสินใจร่วมกันในเรื่องต่าง ๆ ได้ดี มีการสื่อสารกันอย่างมีคุณภาพ มีความสุขในชีวิตสมรสร่วมกัน มีความกลมกลืนกันในการดำรงชีวิต และในที่สุดมีความพึงพอใจในความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน

บูร์ (Burr, 1979 อ้างใน รุ่งนภา ศิริปิกมานนท์, 2539 :13) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตสมรสที่ดีต้องมีการปรับตัวที่ดีมีความพึงพอใจซึ่งกันและกันในชีวิตสมรส มีความสุขในชีวิตสมรสสูง และประสบความสำเร็จในชีวิตสมรส

คูเบอร์และฮาร์ออฟท์ (Cuber and Harroff, 1965 อ้างใน อุบลรัตน์ พิชญ์ชยะนนท์, 2531 :4) มองคุณภาพสมรสในแง่ของความขัดแย้งด้วย โดยกล่าวว่า นอกจากความรักที่คู่สมรสจะมีให้กันจนทำให้ตัดสินใจใช้ชีวิตร่วมกันแล้ว ยังมีองค์ประกอบอื่น ๆ อีก เช่น ความคาดหวังประโยชน์ที่จะได้รับจากกันและกันด้วย และชีวิตสมรสที่มีคุณภาพนั้นคู่สมรสต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันได้ ทั้งที่มีความเห็นอกเห็นใจกันให้ความสำคัญกันและกัน แม้จะมีความขัดแย้งในเรื่องต่าง ๆ ด้วย

ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (2543 :20) สรุปถึงความหมายของคุณภาพชีวิตสมรสว่า หมายถึงการที่คู่สมรสจะมีชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ยั่งยืน ซึ่งทั้งสองต้องมีความสำเร็จในการปรับตัวเข้าหากันสื่อสารกันอย่างเข้าใจ แก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน ลดความขัดแย้งระหว่างกันได้ มีความพึงพอใจในกันและกัน และพอใจที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน เป็นต้น

2.1.2 องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตสมรส

เลวิสและสเปนเนอร์ (Lewis and Spanier. 1979 : 269 อ้างใน ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. 2543 : 20-21) อ้างถึงลักษณะที่งานของนักวิชาการคนอื่น ๆ ได้ระบุไว้ว่า การจะวัดคุณภาพชีวิตสมรส สามารถวัดจากมิติต่าง ๆ ได้หลายมิติประกอบกันที่มีผู้นำมาศึกษากันมากได้แก่ การปรับตัวในชีวิตสมรส ความสุขและความพึงพอใจในชีวิตสมรส ความขัดแย้งในชีวิตสมรส การสื่อสารระหว่างคู่สมรส และการผสมผสานการมีบทบาทในครอบครัว เป็นต้น

(1) การปรับตัวในชีวิตสมรส (Marital Adjustment)

การปรับตัวในชีวิตสมรสประกอบด้วยความคิดเห็นสอดคล้องกันระหว่างคู่สมรส การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและความสนใจร่วมกัน การแสดงออกถึงความรัก ความไว้วางใจต่อกันอย่างเปิดเผย ฯลฯ การปรับตัวเข้าหากันมีทั้งการประนีประนอม ปรองดอง ไม่ท้าวเข้าหากัน และมีความยืดหยุ่น ไม่เน้นความต้องการของตนฝ่ายเดียว เป็นต้น

(2) ความพึงพอใจในชีวิตสมรส (Marital Satisfaction)

ความพึงพอใจในชีวิตสมรส หมายถึงความรู้สึกเชิงอติวิสัยในด้านความสุข ซึ่งสามี - ภรรยาได้รับจากชีวิตสมรสในทุก ๆ ด้าน โดยวัดเรียงลำดับความพึงพอใจมากไปหาน้อย ครอบคลุมแง่มุมต่าง ๆ ตั้งแต่สภาพการเงินในครอบครัว การมีกิจกรรมร่วมกันทั้งในและนอกบ้าน การแสดงความรัก ความผูกพัน การช่วยกันทำงาน การแก้ไขปัญหา และการตัดสินใจในเรื่องสำคัญภายในครอบครัว ตลอดไปจนถึงการมีเพศสัมพันธ์ เป็นต้น

(3) ความสุขในชีวิตสมรส (Marital Happiness)

ความสุขในชีวิตสมรส มีความหมายที่คล้ายคลึงกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส เป็นมิติของความสุขในชีวิตที่ประกอบด้วยมิติของความพึงพอใจในชีวิตสมรสและมิติของความเครียด ซึ่งคู่สมรสต้องเผชิญอยู่ทั้ง 2 มิติ มิติของความสุขในชีวิตสมรส ทั้งสองจะมีอิทธิพลในการกำหนดระดับความสุข ความพึงพอใจในชีวิตสมรสจะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสุข ขณะที่ความเครียดมีความสัมพันธ์ทางลบ การจัดการกับความเครียดอันเกิดจากการใช้ชีวิตคู่ได้ดี หรือได้ในระดับที่สมดุลกับ ความพึงพอใจที่คู่สมรสได้รับจากการใช้ชีวิตร่วมกันในแง่มุมอื่น ๆ จะทำให้คู่สมรสมีความสุขในชีวิตสมรสได้

(4) ความขัดแย้งในชีวิตสมรส (Marital Conflict)

ความขัดแย้งในชีวิตครอบครัว หมายถึง ความคิดเห็นที่แตกต่างกันของคู่สมรส อันเนื่องมาจากความไม่ลงรอยกันด้านความต้องการ จุดประสงค์หรือความคาดหวังของคู่สมรส เมื่อเกิดความขัดแย้ง สิ่งที่คู่สมรสต้องการ คือ การปรับตัวเพื่อให้ชีวิตสมรสยังคงอยู่ซึ่งความสุข ความพึงพอใจ ซึ่งความขัดแย้งในชีวิตสมรสเป็นสิ่งที่อาจเกิดขึ้นได้เสมอกับคู่สมรสทั้งคู่ คู่สมรสรักษาระดับความขัดแย้งให้อยู่ในระดับต่ำ คุณภาพชีวิตสมรสก็ยังคงอยู่ในระดับสูง แต่หากปล่อยให้ความขัดแย้งเกิดขึ้นในระดับสูง คุณภาพชีวิตสมรสก็ย่อมจะต่ำลง

2.1.3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรส

เลวิสและสเปเนียร์ (Lewis and Spanier, 1979 :274-285 อ้างใน ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2543 :22 - 30) ได้สรุปเป็นทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรสที่แสดงให้เห็นกลุ่มปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการสร้างคุณภาพชีวิตให้แก่คู่สมรสซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ปัจจัยก่อนการสมรสของคู่สมรส และกลุ่มที่ 2 ปัจจัยระหว่างการสมรส ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ปัจจัยก่อนการสมรสของคู่สมรส

ปัจจัยก่อนการสมรสของคู่สมรสที่มีผลต่อการที่คู่สมรสจะมีคุณภาพชีวิตสมรสเป็นอย่างไรมีหลายประการ ได้แก่ ความคล้ายคลึงกันระหว่างคู่สมรส คุณลักษณะของคู่สมรส แบบอย่างจากบิดามารดาของทั้งสองฝ่าย การสนับสนุนจากบุคคลที่มีความสำคัญต่อคู่สมรส (บุคคลนัยสำคัญ) และปัจจัยที่เป็นตัวแปรอิสระอื่น ๆ ปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมามีรายละเอียดดังนี้

1.1 ความคล้ายคลึงกัน

คู่สมรสที่มีความคล้ายคลึงกันในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านช่วงสังคม อายุ ระดับการศึกษา สติปัญญา ด้านเศรษฐกิจรวมไปถึงเชื้อชาติ ศาสนา ฐานะทางสังคม อาชีพ ฯลฯ มากเท่าใด คุณภาพชีวิตสมรสจะดีมากขึ้น เนื่องจากความคล้ายคลึงกันย่อมทำให้บุคคลทั้งสองมีความคิดไม่แตกต่างกัน เมื่อมาอยู่ร่วมกันก็ย่อมมีความราบรื่นและมีโอกาสมีความสุขได้มาก

1.2 คุณลักษณะของคู่สมรสก่อนการสมรส

คุณลักษณะของคู่สมรสก่อนการสมรสที่จะเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตสมรสหลายประการ ได้แก่ มีการศึกษาพอเพียง มีอายุเหมาะสมเมื่อแรกสมรส มีชนชั้นทางสังคมที่ดีในระดับใกล้เคียงกันก่อนการสมรส การคบคั่นกันก่อนการสมรส มีสุขภาพดีทั้งกายและใจ มีการมองตนในแง่ดี และมีวุฒิภาวะ คุณลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้ หากหญิงชายมีในระดับดีมาก่อนการสมรส ย่อมจะยังผลให้คู่สมรสมีคุณภาพชีวิตสมรสที่ดี

1.3 แบบอย่างจากบิดามารดาของคู่สมรส

แบบอย่างจากบิดามารดาของคู่สมรส หมายถึง การที่คู่สมรสได้สัมผัสกับคุณภาพชีวิตสมรสของบิดามารดา และมีความประทับใจในบทบาทของพ่อและแม่ที่ตนได้เห็นมา บทบาทที่ฝ่ายชายควรได้เห็น คือ การที่พ่อของตนมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว เป็นผู้นำหรือฝ่ายหญิงจะได้รับความรับผิดชอบในการดูแลครอบครัว เข้มแข็ง เป็นกำลังใจให้แก่หัวหน้าครอบครัว ได้เห็นความรักใคร่ ผูกพัน อดทน ประนีประนอมกันระหว่างการใช้ชีวิตร่วมกัน ได้เห็นการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาของครอบครัว ฯลฯ การที่ทั้งชายหญิงได้เห็นบทบาทที่เหมาะสมที่พ่อแม่ของตนกระทำต่อหน้าที่ในครอบครัว ทั้งคู่ย่อมจะยึดมาเป็นแบบอย่าง ทั้งในการคัดเลือกคนที่เหมาะสมมาเป็นคู่ชีวิตและการที่ตนจะได้ทำบทบาทหน้าที่นั้น ๆ เมื่อถึงเวลาที่ตนมีชีวิตสมรสด้วย

1.4 การสนับสนุนจากบุคคลนัยสำคัญ

การสนับสนุนจากบุคคลนัยสำคัญ หมายถึง การที่คู่สมรสได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากพ่อแม่แต่ละฝ่ายรวมถึงเครือญาติ หรือแม้แต่เพื่อนฝูง คนใกล้ชิดอื่น ๆ การที่บุคคลจะตัดสินใจเลือกใครสักคนมาเป็นคู่ครอง หากมีเสียงคัดค้านจากคนรอบข้าง หรือส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นด้วย บุคคลนั้นย่อมเกิดความไม่แน่ใจ ไม่อบอุ่นใจ หากตัดสินใจเลือกคนดังกล่าวเป็นคู่ครองแล้วพบว่ามีปัญหาภายหลัง อาจจะทำให้เกิดการโทษตนเองที่ไม่ฟังความคิดเห็นจากครอบครัว หรือแม้แต่คู่สมรสสามารถครองคู่อยู่กันไปได้ แต่คนใกล้ชิดกลับห่างเหิน หรือยังแสดงการไม่ยอมรับ คู่สมรสอาจเกิดความเครียด นำมาสู่ปัญหาการปรับตัวตามมาได้เช่นกัน

2. ปัจจัยระหว่างการสมรส

ปัจจัยระหว่างการสมรสเป็นปัจจัยที่ครอบคลุมชีวิตที่คู่สมรสอยู่ด้วยกันแล้ว แบ่งเป็นกลุ่มปัจจัย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มปัจจัยด้านความพึงพอใจในวิถีชีวิตของคู่สมรส และกลุ่มปัจจัยที่เป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ปัจจัยด้านความพึงพอใจในวิถีชีวิตของคู่สมรส

ปัจจัยด้านความพึงพอใจในวิถีชีวิตของคู่สมรสที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตสมรส ได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจ การทำงานนอกบ้านของภรรยา ลักษณะโครงสร้างของครอบครัวและการที่บุคคลอื่น ๆ อาศัยอยู่ด้วยกัน และอิทธิพลของสังคมรอบตัว ดังนี้

2.1.1 สถานภาพทางเศรษฐกิจ

สถานภาพทางเศรษฐกิจของคู่สมรสส่วนใหญ่จะหมายถึงรายได้ของครอบครัว ซึ่งน่าจะเป็นรายได้รวมของทั้งสามีภรรยา และเป็นรายได้ที่นำมาใช้จ่ายเพื่อทำให้ครอบครัวมีความสุข มีความมั่นคง การวัดรายได้ของคู่สมรสนี้อาจจะไม่ได้หมายถึงความมั่งคั่งของจำนวนเงินที่ได้รับ

แต่ควรจะหมายถึงความรู้สึกพอใจเพียงของรายได้ที่ครอบครัวสามารถใช้จ่ายเพื่อการยังชีพอย่างมีความสุขได้ ซึ่งแต่ละคนแต่ละครอบครัวจะมีความรู้สึกพอใจเพียงของรายได้ในระดับที่ไม่เท่ากัน

2.1.2 การทำงานนอกบ้านของภรรยา

ในอดีตผู้หญิงส่วนใหญ่ไม่นิยมหรือไม่มีความจำเป็นต้องทำงานนอกบ้าน ภรรยาในการหารายได้เพื่อนำมาเลี้ยงครอบครัวเป็นหน้าที่ของสามี ความคิดความเชื่อที่ว่าผู้ชายเป็นผู้ทำงานนอกบ้านนี้มีมานาน แม้ในปัจจุบันที่ผู้หญิงออกไปทำงานนอกบ้านจนเป็นเรื่องปกติ อันเนื่องมาจากผู้หญิงมีการพัฒนาศักยภาพของตนเองมากขึ้น จนเป็นที่ยอมรับของสังคมทั่วไป แม้กระทั่งสามีก็ต้องยอมรับความจริงข้อนี้ แต่การที่ผู้หญิงต้องออกไปทำงานนอกบ้าน มีผลกระทบต่อครอบครัวบางประการ เพราะอย่างไรก็ตาม ผู้หญิงก็ยังถูกคาดหวังว่าจะต้องทำหน้าที่ดูแลบ้านเลี้ยงดูลูก ดูความเรียบร้อยในบ้านรวมถึงอาหารการกินด้วยอยู่เช่นเดิม เมื่อผู้หญิงต้องออกไปทำงานนอกบ้านภรรยาในบ้านย่อมถูกกระทบกระเทือนไม่มากก็น้อย เช่น บ้านและลูกอาจถูกปล่อยปละละเลยไปบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องทำงานเหน็ดเหนื่อยเป็นสองเท่า ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความเครียด เกิดการกระทบกระทั่ง ขัดแย้งกับคู่สมรสได้

2.1.3 โครงสร้างครอบครัว

ลักษณะโครงสร้างครอบครัว หมายถึง จำนวนคนที่อาศัยอยู่ในครอบครัว โดยเน้นเฉพาะที่เป็นผู้ใหญ่ ซึ่งส่วนใหญ่ควรจะเป็นบุคคลที่เป็นเครือญาติ หรือญาติผู้ใหญ่ นักวิชาการด้านครอบครัวศึกษา ได้เปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียของครอบครัวที่ขนาดต่างกันได้ว่า ครอบครัวขนาดเล็กหรือครอบครัวเดี่ยวที่ประกอบด้วยพ่อแม่ลูก มีข้อดี คือ สมาชิกในครอบครัวมีความใกล้ชิดกัน สามีภรรยามีอิสระที่จะตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ในครอบครัวเอง ฯลฯ แต่มีข้อเสีย คือ มีความหวัดหวาดความอบอุ่นเมื่อมีความขัดแย้งในครอบครัวหรือยามมีปัญหา จะขาดญาติพี่น้องที่จะมาช่วยเหลือหรือไกล่เกลี่ย ประนีประนอม ขณะที่ในครอบครัวที่มีญาติมาอาศัยอยู่ด้วย สามีภรรยาจะขาดอิสระในการตัดสินใจ หรือแม้กระทั่งการแสดงออกซึ่งความรักใคร่ผูกพัน แต่ในครอบครัวใหญ่ สามีภรรยาจะมีผู้ช่วยแบ่งเบาภาระบางอย่าง เช่น ดูแลบ้าน เลี้ยงลูก และเมื่อมีปัญหาความขัดแย้งกัน อาจจะลดความรุนแรงลงได้ด้วยความเกรงใจผู้ใหญ่ในบ้าน

2.1.4 อิทธิพลของสังคมรอบตัว

สังคมรอบตัวของคู่สมรส ได้แก่ ญาติ เพื่อน รวมไปถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น เพื่อนร่วมงาน เพื่อนบ้าน ฯลฯ หากกลุ่มคนเหล่านี้ให้การยอมรับคู่สามีภรรยาเป็นอย่างดี ยอมรับว่าเป็นคู่สมรสที่เหมาะสม หรือยอมรับบุคคลทั้งคู่ ไม่รังเกียจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ย่อมทำให้คู่สมรสมีความสุขพอใจในชีวิตสมรสได้ หรือการที่คู่สมรสได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมในชุมชนมาก (หมายถึง การที่ทั้งคู่ได้รับการยอมรับจากชุมชน) จะทำให้คู่สมรสมีความสุขพอใจในชีวิตสมรสได้เช่นกัน

2.2 ปัจจัยที่เป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตที่เป็นกลุ่มปัจจัยที่สำคัญที่สุด น่าจะเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส เนื่องจากชีวิตสมรสคือการเริ่มต้นชีวิตคู่ของคนสองคน ปฏิสัมพันธ์ในแง่บวกระหว่างทั้งสองมีมากเท่าใด ความมั่นคงในชีวิตสมรสก็มีมากเท่านั้น ในทางกลับกันหากคู่สมรสมีปฏิสัมพันธ์กันไม่ดี การอยู่ร่วมกันย่อมไม่ราบรื่น แม้มีปัจจัยแวดล้อมเหมาะสมหรือเงื่อนไขช่วยให้คู่สมรสได้อยู่ร่วมกันได้ดีเพียงใดก็ตาม สิ่งที่มาอาจจะเป็นความจำยอมในการอยู่ด้วยกันหรือในที่สุดอาจจะถึงกับแยกทางกันเดินก็ได้

การปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของคู่สมรสสามารถดูได้จากการแสดงออกหรือผลของปฏิสัมพันธ์ในหลาย ๆ แง่มุม เช่น การยอมรับกันและกันในทุก ๆ ด้าน (สรีระร่างกาย จิตใจ เพศสัมพันธ์ ฯลฯ) ความสนิทสนมหาที่มีต่อกัน การสื่อสารกันอย่างมีประสิทธิภาพ การมีบทบาทที่สอดคล้องกัน (ความสมานฉันท์ทางบทบาท) และการมีความสัมพันธ์กันแบบเพื่อนคู่ชีวิต ซึ่งรายละเอียดของผลของปฏิสัมพันธ์เหล่านั้น มีดังนี้

2.2.1 การยอมรับกันและกัน

การยอมรับกันและกันเป็นสิ่งสำคัญเบื้องต้นของการที่คู่สมรสจะอยู่ด้วยกันได้ เพราะการยอมรับหมายถึงการต้องการใช้ชีวิตร่วมกันตลอดชีวิต ต้องเห็นหน้ากันทุกวัน ต้องมีกิจกรรมร่วมกัน ต้องปรึกษาหารือกัน แก้ปัญหาร่วมกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การยอมรับกันในทุกแง่มุมทำให้ทั้งคู่อยู่ด้วยกันโดยไม่มีความขัดแย้งทางความคิดและอารมณ์ ไม่รำคาญกัน ไม่เบียดกัน ไม่ตูดูกัน ไม่เกลียดกัน ลักษณะการยอมรับกันและกันได้ มีตัวชี้วัดต่าง ๆ เช่น การมองอีกฝ่ายหนึ่งในแง่ดี พอใจในคู่ชีวิตทั้งรูปร่างหน้าตา สติปัญญา ความคิดเห็นและจิตใจ ซึ่งจะทำให้ทั้งคู่สื่อสารกันได้อย่างราบรื่น แม้ต่อการตอบสนองทางเพศสัมพันธ์ที่คู่สมรสมอบให้ ยอมรับในตัวตน รวมไปถึงค่านิยมต่าง ๆ ของอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น

2.2.2 ความสนิทสนมหาต่อกัน

ความสนิทสนมหาต่อกันเป็นปัจจัยด้านอารมณ์ที่จะทำให้คู่สมรสรู้สึกผูกพันกันอย่างลึกซึ้ง ซึ่งเป็นเรื่องของอารมณ์แสดงออกซึ่งความรักใคร่ ความต้องการทางเพศและรสนิยมทางเพศที่สอดคล้องกัน มีความสุขในการมีเพศสัมพันธ์ร่วมกัน รวมไปถึงการสนับสนุนส่งเสริมเป็นที่พึ่งทางใจ มีความเสมอภาคกัน (ไม่มีการได้เปรียบเสียเปรียบหรือกดขี่ทางเพศ) ขณะเดียวกันก็ไม่ละเมิดสิทธิ์ส่วนตัวของกันและกัน ให้เกียรติกัน เคียงข้างกันออกสังคม ให้สังคมยอมรับและชื่นชมในการเคียงคู่กันของทั้งสอง

2.2.3 การสื่อสารกันอย่างมีประสิทธิภาพ

การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ หมายถึง การที่คู่สมรสสื่อสารกันได้มีความเข้าใจกัน พุดคุยกันในเรื่องหลากหลาย มีเวลาพุดคุยกัน และที่สำคัญคือ เห็นความสำคัญของการพุดคุยกันด้วย

2.2.4 การมีบทบาทที่สอดคล้องกัน

การมีบทบาทที่สอดคล้องกัน หรือความสมานฉันท์ทางบทบาท หมายถึง ความเห็นที่สอดคล้องกันระหว่างสามีภรรยาว่าใครควรจะมืบทบาทใด ซึ่งครอบคลุมการแสดงออกต่าง ๆ เช่น การสามารถตอบสนองความต้องการของอีกฝ่ายได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด การทำหน้าที่ตามควรแห่งบทบาทของตน (การเป็นสามี ภรรยา เป็นหัวหน้าครอบครัวดูแลรักษาบ้าน ทรัพย์สิน ฯลฯ) ได้อย่างดี และทำบทบาทได้ใกล้เคียงกับบทบาทที่คาดหวังให้ได้มากที่สุด แบ่งบทบาทกันทำอย่างยุติธรรม (ร่วมกันรับผิดชอบด้านเศรษฐกิจ การทำงานบ้าน การเลี้ยงลูก เป็นผู้เลี้ยงดูลูก อบรมสั่งสอน แม้แต่การลงโทษลูก ฯลฯ) การมีบุคลิกภาพที่คล้ายคลึงกัน มีการปรองดองกันสูง ฯลฯ

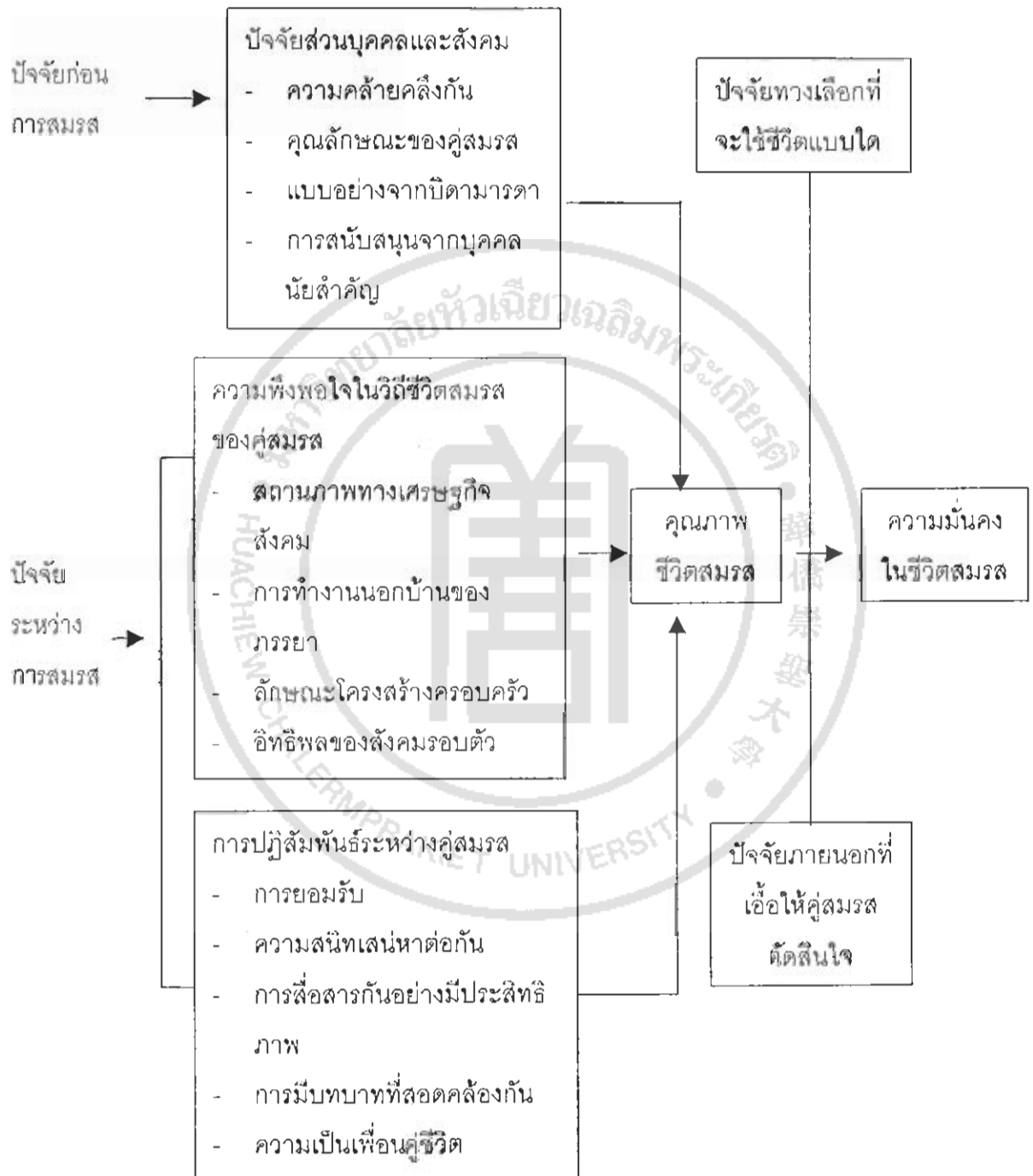
2.2.5 การมีความสัมพันธ์กันแบบเพื่อนคู่ชีวิต

ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาในการเป็นเพื่อนคู่คิด หมายถึง การที่คู่สมรสมีการพึ่งพาอาศัยกันและกันในแง่อารมณ์และความคิด มีการทำกิจกรรมร่วมกัน มีการไปไหนมาไหนด้วยกันและร่วมกันแก้ปัญหาของครอบครัว อาจรวมถึงมีการไปวัดด้วยกันด้วย ดังนั้นในแนวคิดทางการศึกษาคู่สมรสไทยจึงนำรวมไปถึงการมีความสอดคล้องกันในแง่การนับถือศาสนา การปฏิบัติตนตามแนวทางศาสนาาร่วมกัน เช่น ทำความดี ละเว้นความชั่ว ยึดหลักฆราวาสธรรม รวมไปถึงจนถึงการทำบุญไปวัด ฯลฯ ด้วยกัน

การวัดความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตครอบคลุมการวัดกิจกรรมการพุดคุยกัน การเข้าใจกัน การไปเยี่ยมเพื่อนฝูงด้วยกัน หรือไปพักผ่อนด้วยกัน เป็นต้น

จากรายละเอียดของแนวคิดการศึกษาคุณภาพชีวิตของ เลวีสและลเปเนียร์ที่ประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ ทั้งก่อนการสมรสและระหว่างการสมรสทั้ง 2 กลุ่มปัจจัย สรุปได้เป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 2.1
กรอบแนวคิดในการศึกษาคุณภาพชีวิตสตรี

ที่มา : Robert A. Lewis and Graham B. Spanier (1979) ในธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. 2543

นอกจากนั้น เบล (Robert R. Bell 1964 : 278 - 279 อ้างใน สุรพล ปธานวนิช. 2534 :36-38) ได้ศึกษาปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นกับครอบครัวจำนวนมาก และนำมาจัดหมวดหมู่ ได้กลุ่มตัวแปรปัจจัยทั้งก่อนการสมรสและหลังการสมรสที่มีผลต่อความสำเร็จในชีวิตสมรส ทั้งปัจจัยที่เอื้ออำนวยและปัจจัยที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความสำเร็จในครอบครัว ดังนี้

ตารางที่ 2.1

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในชีวิตสมรส

ปัจจัย	ความเอื้ออำนวยต่อความสำเร็จในชีวิตสมรส	ความเป็นปฏิปักษ์ต่อความสำเร็จในชีวิตสมรส
ปัจจัยก่อนการสมรส		
1. ความสุขในชีวิตสมรสของพ่อ-แม่ (สูง)		*
- พ่อแม่มีการหย่า		*
- พ่อหรือแม่หรือทั้งคู่เสียชีวิต		*
2. ความสุขของบุคคลตั้งแต่ในวัยเด็ก	*	
3. ความสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามโดยไม่คับข้อง	*	
4. การควบคุมด้านระเบียบวินัยที่อ่อนโยนแต่มั่นคงของพ่อ - แม่	*	
5. ไม่มีความขัดแย้งกับพ่อแม่		
6. การออกนัด		*
- ทำความคุ้นเคยกันน้อยกว่า 1 ปี		*
- ทำความคุ้นเคยกันมากกว่า 1 ปี	*	
- การเห็นชอบจากพ่อ - แม่	*	
- อายุใกล้เคียงกัน	*	
- พึ่งพอใจกับความรู้สึกร่วมกันของอีกฝ่ายหนึ่ง	*	
7. เหตุผลของการแต่งงาน		
- ความรัก	*	
- ความวิ้าเหว่		*
- ต้องการหนีจากครอบครัว		*
- ประโยชน์ร่วมกัน	*	

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ปัจจัย	ความเชื่ออำนาจ ต่อความสำเร็จ ในชีวิตสมรส	ความเป็นปฏิบัติ ต่อความสำเร็จใน ชีวิตสมรส
ปัจจัยหลังการสมรส		
1. หักสนคตี		
- สามีเป็นใหญ่กว่า		.
- ทั้งคู่เท่าเทียมกัน	.	
- ภรรยาเป็นใหญ่กว่า		.
- ความริษยาของคู่ครอง		.
- รู้สึกว่าตนเองเหนือกว่าคู่ครอง		.
2. ความสัมพันธ์อันดีกับญาติของคู่ครอง	+	
3. ไม่ได้อาศัยอยู่กับครอบครัวของคู่ครอง	+	
4. ผลประโยชน์ร่วมกัน	+	
5. ต้องการมีบุตร	.	

จะเห็นว่าลักษณะปัจจัยที่ส่งผลถึงความสำเร็จของคุณภาพในชีวิตสมรสที่ เลวีและสเปเนียร์ และเบล เสนอไว้มีความคล้ายคลึงกันมาก ผู้วิจัยจะได้เลือกตัวแปรบางตัวแปรมาใช้ในการศึกษาชีวิตสมรสของกลุ่มแรงงานนิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี นี้ สำหรับปัจจัยก่อนการสมรส ได้แก่ ความคล้ายคลึงกันด้านอายุและระดับการศึกษา การมีระดับการศึกษาพอเพียง มีอายุเหมาะสมเมื่อแรกสมรส การเห็นแบบอย่างที่ดีจากบิดามารดา และการสนับสนุนจากครอบครัวและเพื่อนฝูงในการสมรสครั้งนี้ และปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตสมรส ซึ่งมีมิติในการศึกษาหลายมิติ ผู้วิจัยเลือกจะศึกษาความพึงพอใจในชีวิตสมรส โดยกำหนดให้ตัวแปรตามในการศึกษาครั้งนี้

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกคู่ครอง

2.2.1 ความหมายของการเลือกคู่ครอง

เกษม อุทยานิน (2503 : 150) กล่าวว่า การเลือกคู่ครองเป็นขั้นตอนที่สำคัญอันดับแรกก่อนการสมรส การเลือกคู่ครองถือเป็นหน้าที่อันสำคัญอันหนึ่งของบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ ผู้ปกครองของคนหนุ่มสาวที่มีวัยสมควร ในการเสาะหาคู่ครองให้แก่บุตรธิดา การเลือกคู่ครองโดยผู้ใหญ่ในอดีตเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้ใหญ่ แต่ต่อมาก็แปรรูปเป็นการอนุญาตหรือไม่อนุญาต แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ใหญ่ย่อมมีภาระในการพยายามจะควบคุมหรือบงการชีวิตบุตรธิดาในเรื่องการสมรสอยู่ตลอดเวลา

ก่อ สวัสดิพานิชย์ (2519 : 127-128) กล่าวถึงมูลเหตุที่ทำให้มีการเลือกคนใดคนหนึ่งเป็นคู่ครอง ได้แก่ มูลเหตุทางอารมณ์ ซึ่งหมายถึงการที่ชายหญิงมีความรักต่อกัน มูลเหตุทางเศรษฐกิจ เพื่อต้องการยกฐานะทางเศรษฐกิจของตนให้สูงขึ้น หรือมูลเหตุทางสังคมหรือการชักนำของบุคคลอื่น หรือความสนิทสนมที่มีต่อกันมาช้านาน

สุภา มาลากุล (2520 : 11) กล่าวว่า การเลือกคู่ครอง คือ การที่คนสองคน ต่างเพศ ต่างภูมิภาค หลังตัดสินใจที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างครอบครัวใหม่ และสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจร่วมกัน

เทียบ เกริกมธุกร (2520 : 22) กล่าวไว้ว่า ชีวิตสมรสจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับการเลือกคู่ครองที่เหมาะสม ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยหลายประการ เช่น ความเป็นผู้มีวุฒิภาวะ มีความเห็นสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่ สามารถรับฟังความคิดเห็นและแสดงความคิดเห็นต่อกันได้อย่างเสรี ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นเครื่องช่วยนำทางไปสู่การมีชีวิตสมรสที่ราบรื่น

นวลศรี เปาโรหิตย์ (2521 : 220 และ 234) ถือว่าการเลือกคู่ครองหรือผู้ที่จะมาร่วมชีวิตเพื่อการสมรสนั้นถือเป็นงานขั้นพัฒนาการที่สำคัญอย่างหนึ่งที่เริ่มตั้งแต่วัยรุ่นตอนปลาย จนถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น การเลือกคู่ครองจึงถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของชีวิต เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่จะพิจารณาคุณสมบัติพื้นฐานของผู้ที่จะได้รับเลือกให้เป็นคู่ครอง

อนุลักษณ์ นิติวรช (2525 : 9) สรุปว่า ความคิดเห็นในการเลือกคู่ครองนั้น จะเป็นสิ่งที่บุคคลนั้นยึดถือประจำใจที่จะช่วยตัดสินใจเลือก โดยขึ้นอยู่กับลักษณะของสังคมและสภาพแวดล้อมของสังคมด้วย และถึงแม้ว่าความคิดเห็นในการเลือกคู่ครองจะขึ้นอยู่กับลักษณะของสังคม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะมีกฎเกณฑ์ที่กำหนดแน่นอนจนกลายเป็นหลักที่บุคคลในสังคมยึดถือปฏิบัติตาม การเลือกคู่ครองจึงต้องอาศัยการเรียนรู้ปัญหา และข้อผิดพลาดจากการเลือกคู่ และการสมรสของบุคคลที่ผ่านชีวิตสมรสแล้วในอดีต อย่างไรก็ตาม ยังไม่สามารถนำปัญหาและสิ่งผิดพลาดนั้นมา

เขียนเป็นกฎเกณฑ์ที่แน่นอนลงไปได้ เพราะสังคมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ปัญหาและความผิดพลาดเหล่านั้น จึงเป็นเพียงแนวทางที่คนรุ่นหลังจะนำมาพิจารณาประกอบการตัดสินใจของตนเอง โดยคำนึงถึงสภาพของสังคมและสิ่งแวดล้อมเฉพาะตนด้วย

การเลือกคู่ครองจึงหมายถึง เกณฑ์หรือแนวทาง หรือมูลเหตุที่บุคคลจะใช้เพื่อตัดสินใจที่จะเลือกใครคนใดคนหนึ่งมาใช้ชีวิตร่วมกัน เช่น การมีความรักต่อกัน การมีความเหมาะสม การตอบสนองหรือพึ่งพากันทางเศรษฐกิจและจิตใจ เป็นต้น

2.2.2 การพิจารณาเลือกคู่ครอง

อนุลักษณ์ นิตินันท์ (2525 : 13-14) สรุปทฤษฎีการเลือกคู่ครองจากแนวคิดของเคปพาร์ด (Kephart, 1961 : 267) และ กู๊ด (Goode, 1970 : 156-157) ไว้หลายทฤษฎี เช่น

1. Homogamy Theory เป็นทฤษฎีที่สรุปว่า บุคคลมักมีแนวโน้มในการเลือกคู่ครองที่มีลักษณะต่าง ๆ ทางสังคม กายภาพหรือจิตวิทยาที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกับตน ทฤษฎีนี้มีผู้ใช้ในขอบเขตต่างกันไปบ้าง เช่น ใช้ในความหมายแคบเฉพาะความเหมือนกันทางกายภาพ เช่น ส่วนสูง สีผิว ความอ้วนผอม รวมถึงความเหมือนกันทางจิตวิทยา เช่น ทักษะสติ บุคลิกภาพ ความต้องการที่เหมือนกัน

2. Propinquity Theory เป็นทฤษฎีที่เสนอว่า บุคคลมีแนวโน้มจะแต่งงานกับผู้ที่อยู่ใกล้ชิดมากกว่าคนที่อยู่ไกล เช่น อยู่ละแวกบ้านเดียวกัน โรงเรียนหรือสถานที่ทำงานเดียวกัน เคยเป็นเพื่อนเล่นกัน เป็นต้น ที่เน้นสนใจศึกษาเป็นพิเศษ คือ ความใกล้ชิดทางที่อยู่อาศัย ทฤษฎีนี้ยืนยันว่าการแต่งงานจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลมีโอกาสได้พบปะกัน

3. Complimentary Needs Theory ทฤษฎีความต้องการที่ตรงกันข้าม โดยมองว่าในแง่ของพื้นฐานทางจิตวิทยาแล้ว การเลือกคู่ครองย่อมมีความต้องการพิเศษในสิ่งที่ตนเองไม่มีหรือที่ตนเองต้องการ เช่น คนที่ด้อมตนมักจะชอบคนที่ชอบคุยแสร้งอำนาจหรือมีความเด่นเหนือบุคคลอื่น

นอกจากนั้นอนุลักษณ์ นิตินันท์ (2525 : 10-13 อ้างในทวีศักดิ์ ธีระบัญชาศักดิ์, ร.ต.อ. 2543 : 20 - 22) ยังได้สรุปถึงเกณฑ์ในการพิจารณาการเลือกคู่ครองไว้หลายประการ ดังนี้

1. การพิจารณาระดับการศึกษา ความผาสุกในชีวิตสมรสมีความสัมพันธ์กับการศึกษาของคู่สมรส คู่สมรสที่มีระดับการศึกษาสูงมักจะมีความผาสุกในชีวิตมากกว่าคู่สมรสที่มีระดับการศึกษาต่ำ อาจจะเป็นเพราะว่าการศึกษานั้นจะนำไปสู่อาชีพที่ดี ซึ่งจะทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวมั่นคงยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การได้รับการศึกษาหมายถึงการมีความรู้ประสบการณ์ ช่วยให้มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ดีขึ้น มีทรรศนะในการดำรงชีวิตที่ดี สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้มีการปรับตัวเข้า

หากันดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ชายหญิงมักมีความโน้มเอียงที่จะเลือกคู่ครองที่มีระดับการศึกษาใกล้เคียง หรือคล้ายกัน เพราะจะช่วยให้ชีวิตสมรสประสบความสำเร็จมาก

2. การพิจารณาระดับเศรษฐกิจ ผู้ที่คิดจะแต่งงานจำนวนไม่น้อยมักจะพิจารณาฐานะและความเป็นอยู่ของครอบครัวเป็นสำคัญ ซึ่งหญิงมักมีความต้องการแต่งงานกับชายที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงกว่าตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหญิงที่มาจากครอบครัวชั้นกลางและชนชั้นที่ใช้แรงงาน คู่สมรสที่มาจากครอบครัวที่มีระดับเศรษฐกิจต่างกัน ย่อมมีเกณฑ์ในการใช้จ่ายเงินผิดกัน บางคนใช้จ่ายอย่างประหยัด บางคนฟุ่มเฟือย คู่สมรสจึงควรทำความเข้าใจและตกลงกันก่อนว่าจะใช้จ่ายอย่างไรเพื่อความสุขในชีวิตสมรส นอกจากนี้คู่สมรสที่มีระดับเศรษฐกิจแตกต่างกันมาก อาจก่อให้เกิดความยุ่งยากในการอยู่ร่วมกัน ถ้าไม่เข้าใจซึ่งกันและกันเพียงพอ

3. การพิจารณารูปร่างหน้าตา จากการสัมภาษณ์คู่สมรสซึ่งมีอาชีพและฐานะต่าง ๆ กัน ว่าจะใช้เกณฑ์อะไรในการเลือกคู่ครอง ผลปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างเลือกเกณฑ์รูปร่างหน้าตาดีเป็นอันดับแรก การเลือกคู่ครองโดยดูรูปร่างหน้าตานั้น มีข้อควรสังเกตว่าความงามของคนหนึ่ง ๆ ไม่จำเป็นต้องเป็นความงามที่สังคมทั่วไปยอมรับ แต่เป็นความงามที่ผู้เลือกนิยมชอบเอง ซึ่งอาจจะแตกต่างกับความคิดเห็นของบุคคลอื่นก็ได้ นอกจากนี้ การมีรูปร่างหน้าตาดีพอไปกันได้ยังช่วยให้เกิดความมั่นใจเมื่อร่วมกิจกรรมทางสังคมด้วย

4. การพิจารณาความประพฤติและนิสัย โดยทั่วไปนิสัยนั้นจะติดตัวมาตั้งแต่เด็กและมักจะเป็นอยู่เช่นนั้นตลอดไป บางคนอาจปรับปรุงให้ดีขึ้นได้แต่ต้องใช้ความพยายามเป็นพิเศษ อย่างไรก็ตาม คู่สมรสไม่ควรเสี่ยงว่าภายหลังสมรสแล้วคู่สมรสจะเปลี่ยนแปลงนิสัยได้ เพราะความประพฤติที่ปฏิบัติจนเป็นความเคยชินนั้นเปลี่ยนแปลงยากที่สุด นิสัยที่แท้จริงที่ปกปิดไว้จะปรากฏออกมามากขึ้นภายหลังการสมรส ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวในชีวิตสมรส

5. การพิจารณาบุคลิกภาพ ชีวิตสมรสที่ราบรื่นมีความสุขเกิดจากบุคลิกภาพที่กลมกลืนกันได้ ในการพิจารณาบุคลิกภาพนี้ วุฒิภาวะเป็นเรื่องสำคัญที่สุด เพราะจะทำให้ชีวิตสมรสประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี วุฒิภาวะนี้หมายรวมถึงด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและอารมณ์ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความมั่นคงทางอารมณ์ดูเหมือนจะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด คนที่ไม่สามารถควบคุมอารมณ์และความรู้สึกของตนเองได้ จะมีผลกระทบต่อความสุขในชีวิตสมรสได้มาก ส่วนคนที่ควบคุมอารมณ์ได้จะสามารถปรับตัวเข้ากับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ดีและพยายามทำสิ่งต่าง ๆ ในปัจจุบันได้ด้วยดี

6. การพิจารณาความรัก ความเข้าใจซึ่งกันและกัน สำหรับความรักที่จะนำความสุขมาสู่ชีวิตสมรสนั้น คือ ความห่วงใยและผูกพันในสวัสดิภาพกันและกัน การตัดสินใจเลือกคู่ครองจะมีความรักความเข้าใจซึ่งกันและกันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ถ้าสมรสกันโดยปราศจากความรัก มัก

ขาดการให้อภัยซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะบทบาทของสตรีเปลี่ยนไปเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น ช่วยเหลือตัวเองได้ ความอดทนต่อชีวิตสมรสน้อยลง ฉะนั้น ถ้าไม่มีความรักซึ่งกันและกันเวลาเกิดปัญหา จะขาดเครื่องยึดเหนี่ยวทำให้ชีวิตสมรสลั่นสุดลงได้

7. การพิจารณาสุขภาพทางกายและทางจิต การมีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ มีจิตใจแจ่มใส แจ่มใส และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ด้วยดีนั้น ควรเป็นเกณฑ์อย่างหนึ่งในการที่จะเลือกคู่ครอง เพราะชีวิตครอบครัวจะต้องเผชิญกับความรับผิดชอบต่าง ๆ มากมาย คนที่มีร่างกายแข็งแรง มีอารมณ์มั่นคง มีสุขภาพจิตที่ดีจะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี ย่อมทำให้ชีวิตสมรสราบรื่นเป็นสุข นอกจากนั้น การที่คู่สมรมีสุขภาพดีทั้งกายและทางจิต ยังมีผลดีต่อบุตรด้วย เพราะถ้าคู่สมรมีสุขภาพไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีโรคที่สามารถถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์ เช่น โรคจิตเภท ปัญญาอ่อน โรคเบาหวาน หรือการมีโรคติดต่อบางชนิด เช่น ซิฟิลิส หนองใน ซึ่งโรคเหล่านี้มีผลต่อบุตรที่เกิดมาได้ หรือการมีประวัติความเจ็บป่วยเป็นโรคจิตในครอบครัว สิ่งเหล่านี้มีผลต่อคู่สมรสอย่างมาก

8. การพิจารณาศาสนา เชื้อชาติ และสัญชาติ คนส่วนใหญ่จะนิยมเลือกคนที่มีความเชื่อชาติและสัญชาติเดียวกัน เพราะเป็นการง่ายในการที่จะปรับตัวเข้าหากัน สำหรับเรื่องศาสนานั้น ถ้าแต่ละฝ่ายไม่ค่อยเคร่งครัดหรือยึดมั่นในหลักศาสนาของตนจนเกินไป ถึงแม้จะนับถือคนละศาสนา ก็ไม่ค่อยมีปัญหามากนัก เพราะทุกศาสนาสอนให้คนกระทำความดี ฉะนั้น ผู้มีหลักธรรมประจำใจ ก็ย่อมประพฤติดี มีความเมตตาช่วยเหลือมนุษย์ทั้งสิ้น แต่สำหรับบางศาสนาที่เคร่งครัดมาก เช่น เมื่อสมรสกันแล้วจะต้องเปลี่ยนมานับถือศาสนาเดียวกับตน อาจเกิดความขัดแย้งในเรื่องศาสนามาถึงบุตรได้ อย่างไรก็ตาม ถ้าคู่ครองนับถือศาสนาต่างกันมักก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ในเรื่องความเชื่อ การปฏิบัติเกี่ยวกับศาสนาและความรู้สึกคุณค่าของชีวิต ซึ่งอาจช่วยส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตในด้านอื่น ๆ ด้วย ดังนั้นคู่ครองที่นับถือศาสนาต่างกันอาจมีปัญหาและต้องปรับตัวเข้าหากันมากขึ้น

9. การพิจารณาวัฒนธรรม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี คนส่วนใหญ่จะนิยมที่จะเลือกคู่ครองที่มีวัฒนธรรม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่คล้ายคลึงกับตน เพราะสามารถปรับตัวเข้าหากันได้ง่าย

10. การพิจารณารสนิยมและความสนใจ รสนิยมหรือความชอบมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความสนใจ การเลือกคู่ครองที่มีรสนิยมและความสนใจตรงกันจะเป็นรากฐานอันมั่นคงที่จะช่วยให้ชีวิตสมรสมั่นคงถาวรยิ่งขึ้น

จากทฤษฎีการเลือกคู่ครองและเกณฑ์การเลือกคู่ครองที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยได้สรุปเป็นประเด็นเพื่อใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดที่จะใช้ในการศึกษา ดังนี้

1.1 บุคคลมีแนวโน้มในการเลือกคู่ครองใน 3 ลักษณะ คือ เลือกคู่ครองที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับตน เลือกผู้ที่อยู่ใกล้ชิดมากกว่าที่อยู่ไกล และเลือกผู้ที่มีสิ่งที่ตนไม่มีหรือที่ตนเองต้องการ

1.2 เกณฑ์การเลือกคู่ครองที่เป็นเกณฑ์หลัก ๆ ที่บุคคลมักใช้ในการพิจารณาเลือกคู่ครอง ได้แก่ ระดับการศึกษา ระดับเศรษฐกิจ รูปร่างหน้าตา ความประพฤตและนิสัย บุคลิกภาพ ความรักความเข้าใจ สุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางกายและจิตใจ ศาสนา เชื้อชาติและสัญชาติ วัฒนธรรม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมและประเพณี และรสนิยมและความสนใจที่ตรงกัน

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการสมรสและทัศนคติต่อการสมรส

2.3.1 ความหมายของการสมรส

อาานนท์ อาภาภิรม (2515 : 128) กล่าวว่า การสมรสคือการที่ชายคนหนึ่งกับหญิงคนหนึ่งแสดงตนให้สังคมได้ประจักษ์ว่า เขาทั้งสองจะร่วมความเป็นอยู่โดยปฏิบัติตามวิธีการของกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ใช้อยู่ในท้องถิ่นนั้น และโดยผลแห่งการนี้ทั้งสองฝ่ายย่อมเกิดสิทธิและหน้าที่ต่อกันและกัน

อนุลักษณ์ นิติธ (2525 : 14) ระบุว่า การสมรส คือ การร่วมชีวิตคู่ อยู่กินเป็นสามีภรรยา กัน แต่การสมรสจะถูกตั้งตามกฎหมายก็ต่อเมื่อคู่สมรสได้จดทะเบียนสมรสกันแล้ว

นียบรรณ วรณศิริ (2528 : 59) กล่าวถึงการสมรสในความหมายทางมานุษยวิทยาว่า คือ การที่ชายหญิงมีความสัมพันธ์ทางเพศกันโดยมีพิธีกรรมเป็นกลไก ประกาศให้สังคมรับรู้และยอมรับ การมีเพศสัมพันธ์ เพื่อประกันความเป็นปึกแผ่นของครอบครัวที่เกิดตามมาหลังการสมรส การสมรสเป็นรูปแบบทางวัฒนธรรมเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับเรื่องเพศ โดยเฉพาะเป็นเรื่องของความศิวิไลซ์ในการผสมสุ ซึ่งทำให้มนุษย์มีการผสมสุต่างไปจากสัตว์อย่างเห็นได้ชัด

จริยา ชัยวิรัตน์ (2534 : 29) กล่าวถึงการสมรสว่า ในทุกยุค ทุกสถานที่และทุกวัฒนธรรมระบบการสมรสต้องมีระเบียบ กฎและขนบธรรมเนียม แบบแผนบ้างที่ก็เกี่ยวกับประชาคม (Society) โดยทั่วไป บางทีก็เกี่ยวแก่ชุมชนเฉพาะหมู่พวกในประชาคมนั้น ๆ การสมรสและครอบครัวจึงเป็นสิ่งที่จะต้องอนุโลมตามท้องถิ่นและวัฒนธรรม กิจกรรมที่เกี่ยวแก่เรื่องเหล่านี้โดยทั่วไปมีอาทิเช่น การหาคู่ครอง การหมั้นหรือสัญญาจะสมรส พิธีแต่งงาน และการให้ความรู้ในเรื่องเพศ ฯลฯ

ทวีศักดิ์ ธีระบัญญัติศักดิ์, ร.ต.อ. (2543 : 23) สรุปว่า การสมรสมีความหมายหลายระดับ ตั้งแต่การสมรสเป็นกระบวนการที่ทำให้การมีเพศสัมพันธ์ของมนุษย์เป็นเรื่องที่ถูกต้องเหมาะสมและดีงาม เป็นวิธีการที่ทำให้มนุษย์ได้มีชีวิตอยู่ร่วมกับคนรัก ซึ่งจะทำให้มนุษย์มีความรู้สึกอบอุ่น

ปลอดภัย มีความมั่นคงทางจิตใจ รวมไปถึงการที่มนุษย์จะได้มีโอกาสสร้างครอบครัว มีลูกหลานมีความรู้สึกเป็นปึกแผ่น เป็นเจ้าของ ฯลฯ

การสมรสจึงมีความหมายถึง การมาอยู่ร่วมกันของหญิงชายคู่หนึ่ง โดยมีความผูกพันยึดมั่นกัน ทั้งทางกฎหมายคือการจดทะเบียนสมรสกันและทางมานุษยวิทยา คือ การผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ ตามประเพณี

อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาวิจัยระยะหลังนี้ พบลักษณะการที่ชายหญิงมาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน โดยไม่ได้สมรสมากขึ้น เช่น ข้อมูลการสำรวจแรงงานในจังหวัดสมุทรปราการ (งานปฏิบัติการสังคม. 2539 : 18) พบผู้มีสถานภาพสมรสไม่ได้จดทะเบียนสมรสแต่อยู่ด้วยกัน ร้อยละ 37.7 อัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (2540 : 23) ศึกษาความมั่นคงทางครอบครัวของกลุ่มแรงงานในจังหวัดสมุทรปราการ พบกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้สมรสแต่อยู่ด้วยกัน ร้อยละ 14.6 และโสภา พิษณะโสภณ (2542 : 32) ศึกษาสัมพันธภาพในครอบครัวของผู้ประกอบอาชีพในสถานบันเทิงในเมืองพัทยา พบว่าผู้ที่ไม่ได้สมรสแต่อยู่ด้วยกัน ร้อยละ 33.0

ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงกำหนดให้การสมรสหมายถึง การที่ชายหญิงใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันทั้งโดยการสมรสอย่างถูกต้องตามกฎหมายหรือการมาอยู่ร่วมกันโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเป็นตัวแปรตามเกี่ยวกับรูปแบบการสมรส ซึ่งแบ่งเป็นการสมรสที่อยู่ด้วยกันไม่ได้สมรสและอยู่ด้วยกันโดยการสมรส

2.3.2 ทศนคติต่อการสมรส

ในอดีตที่สังคมส่วนใหญ่และสังคมไทยยังเป็นสังคมเกษตรกรรม บทบาทหน้าที่ของหญิงชายได้ถูกกำหนดอย่างชัดเจนให้มีรูปแบบการกระทำอย่างไร เฮอร์ลอค (Hurlock, 1978 : 463 อ้างใน จันทร์รัตน์ เจริญสันติ. 2533 : 20-21) ได้อธิบายถึงลักษณะสำคัญของบทบาทเหล่านั้นไว้อย่างชัดเจน อันแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของการกระทำของหญิงชายดังนี้

ตารางที่ 2.2
ลักษณะบทบาทของชายหญิงแบบดั้งเดิม

ผู้ชาย	ผู้หญิง
- เป็นผู้ทำในทุกสถานการณ์โดยแสดงออกทางพฤติกรรมก้าวร้าว	- เป็นผู้ให้บริการในทุกสถานการณ์และตามความประสงค์ของผู้ชาย
- ชีวิตสมบูรณ์ได้ด้วยความสำเร็จของตนเอง	- ความพึงพอใจในชีวิตจะเกิดตามความสำเร็จของสมาชิกผู้ชายในครอบครัว
- ควบคุมอารมณ์ตลอดเวลา เมื่อแสดงความเข้มแข็ง	- แสดงอารมณ์ความรู้สึกที่ก่อให้เกิดความอบอุ่นและเป็นกรสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีในครอบครัว
- เพราะเป็นเพศที่เหนือกว่า ดังนั้นต้องให้ผู้หญิงเป็นฝ่ายคอย	- เสียสละเพื่อผู้อื่นก่อนเสมอ
- ในฐานะเป็นผู้หารายได้จึงมีอำนาจในการตัดสินใจเรื่องที่สำคัญ	- ให้ผู้ชายเป็นคนตัดสินใจในเรื่องสำคัญเสมอ
- บทบาทในครอบครัวคือการเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับบุตรชาย	- บทบาทที่สำคัญ คือ การดูแลครอบครัว
- เลือกทำงานที่เสี่ยงอันตรายต้องใช้ความรอบครอบ รวมทั้งงานที่มีเกียรติ	- ทำงานนอกบ้านในกรณีจำเป็นเท่านั้น
- รับผิดชอบต่อการหารายได้ของครอบครัว	- ยกย่องรับผิดชอบหารายได้ให้กับผู้ชาย
- ไม่ยอมรับความสำเร็จของผู้หญิง	- บริการชุมชน โดยเลือกงานที่ต่ำกว่ากว่าผู้ชาย
- ยกฐานะทางสังคมด้วยความสำเร็จของตนเอง	- ยกฐานะทางสังคมของตนเองได้ด้วยการแต่งงานกับผู้มีฐานะทางสังคมสูงกว่าตน
-	- จะรู้สึกว่ามีผิด หากมีความคิดแตกต่างจากข้อต่าง ๆ ที่กล่าวมา

ทัศนคติต่อบทบาททางเพศเหล่านี้ เฮอร์ล็อก (Hurlock, 1978 : 463 อ้างในจันทร์รัตน์ เจริญสันติ, 2533 : 20-21) เรียกว่าเป็นทัศนคติต่อบทบาททางเพศแบบดั้งเดิม ซึ่งเมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมสมัยใหม่ สังคมเกษตรกรรมกลายเป็นสังคมอุตสาหกรรม มีผลให้ผู้หญิงมีบทบาททางเพศที่แตกต่างไปจากเดิม เริ่มต้นจากการเข้าสู่การรับจ้างใช้แรงงานเพื่อแลกกับรายได้ ซึ่งในที่สุดผู้หญิงทำงานนอกบ้านมาก จนกระทั่งกลุ่มสตรีเรียกร้องให้มีการพิจารณาบทบาทสิทธิของผู้หญิงอย่าง

เท่าเทียมกันกับผู้ชาย และในที่สุดการปรับเปลี่ยนบทบาททางเพศระหว่างหญิงชายก็เกิดขึ้น จนในที่สุด เฮอร์ลิค (Hurlock, 1978 : 463 อ้างใน จันทรวัดน์ เจริญสันติ, 2533 : 21-22) ได้สรุปบทบาททางเพศในรูปแบบสมัยใหม่ ดังนี้

ตารางที่ 2.3
ลักษณะบทบาทของชายหญิงรูปแบบสมัยใหม่

✓ ผู้ชาย	ผู้หญิง
- รู้สึกภาคภูมิใจในตัวเองได้ด้วยความสามารถในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ใช่เพราะเป็นเพศชาย	- รู้ระดับศักยภาพที่แท้จริงของตนเองในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ
- มีอิสระที่จะเลือกกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่สนใจ โดยไม่จำกัดว่าสิ่งที่กระทำนั้นเป็นบทบาทของเพศหญิงหรือชาย	- ให้ความสำคัญแก่ตนเองมากขึ้น
- เห็นความสำคัญของผู้อื่น	- สามารถขอร้องให้ผู้อื่นช่วยเหลือ แทนการรอคอยความช่วยเหลือ
- ร่วมงานกับผู้หญิงได้และไม่รู้สึกอึดอัดใจเมื่อมีหัวหน้างานเป็นผู้หญิง	- ไม่รู้สึกว่าตนเองผิด ที่แสวงหาความพึงพอใจจากความสามารถของตนเอง
- ช่วยเหลือรับผิดชอบในงานบ้านและเลี้ยงบุตร	- แสวงหาโอกาสที่เท่าเทียมกันการปฏิบัติที่เสมอภาครวมทั้งการรับค่าจ้างที่เท่ากับผู้ชายในงานชนิดเดียวกัน
- ภาคภูมิใจในความสำเร็จของสมาชิกผู้หญิงในครอบครัว แม้ว่าความสำเร็จนั้น มีมากกว่าที่ตนเองประสบ	- แสวงหาโอกาสในการก้าวหน้าทางการทำงานในตำแหน่งผู้บริหาร
- ไม่คิดว่า การเป็นผู้ชายต้องแสดงความกล้าหาญและเสี่ยงภัยเสมอ	- ไม่รู้สึกว่า การเป็นผู้หญิงเป็นอุปสรรคต่อการทำงานในสายงานที่เคยเป็นงานของผู้ชายมาก่อน
- ไม่รู้สึกกระดากอาย หรืออึดอัดที่จะทำงานที่เคยเชื่อว่าเป็นงานของผู้หญิง	- ไม่รู้สึกว่าตนเองผิดที่เลือกจะประกอบอาชีพหรือทำงานที่พอใจมากกว่าการทำงานบ้านหรือเลี้ยงดูบุตร
-	- สามารถตัดสินใจเลือกดำเนินชีวิตของตนเองได้

ทัศนคติต่อบทบาททางเพศรูปแบบสมัยใหม่ที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงบทบาททางเพศของผู้หญิงมากมาย ขณะเดียวกันก็ชี้ให้เห็นความเปลี่ยนแปลงทางความคิดและการยอมรับบทบาทของผู้หญิงมากขึ้น ซึ่งผลจากการเปลี่ยนแปลงบทบาททางเพศนี้ ส่วนหนึ่งมีผลเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงบทบาทหญิงชายในครอบครัวหรือในชีวิตสมรสด้วยเช่นกัน นางสาวณิชา เอมประดิษฐ์ (2536 : 66-67) กล่าวถึงครอบครัวสมัยใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมอันเนื่องมาจากสังคมเปลี่ยนแปลงไป มีทัศนคติและค่านิยมที่มีต่อครอบครัวต่างไปจากเดิม ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญคือ

1. มีการสร้างทัศนคติเกี่ยวกับชีวิตสมรสใหม่ โดยมุ่งให้สามีภรรยามีความสัมพันธ์ต่อกันฉันท์เพื่อน (mate) มากขึ้น
2. ภรรยาไม่เสีวิภาพมากขึ้นโดยมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมสามีและสามารถประกอบอาชีพนอกบ้านมากขึ้น รวมทั้งสามารถประกอบธุรกิจส่วนตัวได้ด้วย โดยไม่ต้องรับการข่มขู่ของสามี
3. ความสัมพันธ์ของครอบครัวตามลักษณะกลุ่มปฐมภูมิ (Primary group) ที่เคยมีอยู่เดิมจะค่อย ๆ จางไป ความสัมพันธ์ที่เคยมีความผูกพันกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวและความมีเอกภาพเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในครอบครัวก็อ่อนลง
4. การกระทำต่าง ๆ มักคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนบุคคลเป็นสำคัญ โดยถือเป็นสิ่งเหนือว่าสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัว ซึ่งเข้าลักษณะ "ผลประโยชน์ส่วนตัวเหนือสิ่งอื่นใด"

จากทัศนคติและค่านิยมเกี่ยวกับบทบาทของหญิงชายในชีวิตสมรส ซึ่งเคยมีแบบดั้งเดิมและมีรูปแบบใหม่ซึ่งมีเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน และอาจจะเพิ่มขึ้นอีกมากในอนาคต วาทีต อุตซามาตย์ (2524 : 28-42) ได้รวบรวมองค์ประกอบของการสมรสไว้หลายองค์ประกอบซึ่งในแต่ละองค์ประกอบคู่สมรสสามารถเลือกปฏิบัติหรือนิยามที่จะปฏิบัติในทิศทางใดก็ได้ ทั้งทิศทางการสมรสแบบดั้งเดิมหรือรูปแบบสมัยใหม่ ผู้วิจัยได้เลือกองค์ประกอบที่จะใช้ในการวิจัยครั้งนี้ 9 องค์ประกอบ มีดังนี้

1. การพบปะสมาคมระหว่างชายหญิงหรือการมีนัด

การพบปะสมาคมระหว่างชายหญิงหรือการมีนัด เป็นการปฏิบัติของชายและหญิงที่เริ่มตั้งแต่การสร้างมิตรภาพเป็นครั้งคราวจนถึงสัมพันธ์ภาพที่ถาวร จนนำไปสู่การตัดสินใจสมรสในที่สุด การปฏิบัติดังกล่าวจะแตกต่างกันตามระบบการสมรสในแต่ละสังคม คือ ชายและหญิงในสังคมที่การสมรสเป็นระบบปิด จะมีโอกาสพบปะสมาคมหรือไปไหนมาไหนด้วยกันน้อยมาก หรือเกือบไม่มีเลย ส่วนชายและหญิงในสังคมที่การสมรสเป็นระบบเปิด จะมีโอกาสพบปะสมาคม หรือไปไหนมาไหนด้วยกันมาก จึงเห็นว่าการมีนัดระหว่างชายและหญิงในสังคมต่าง ๆ แตกต่างกัน หรือแม้ในสังคมเดียวกันก็จะแตกต่างกัน ถ้าสภาพสังคม วัฒนธรรม และค่านิยมเปลี่ยนแปลงไป

2. ระยะเวลารู้จักกันก่อนสมรส

คนส่วนใหญ่ถือว่าชายและหญิงที่จะสมรสกัน ยิ่งรู้จักกันนานเท่าใด ชีวิตสมรสยิ่งจะมีความสุขและอยู่ด้วยกันอย่างราบรื่นมากเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ค่านิยมเกี่ยวกับระยะเวลาที่รู้จักกันก่อนสมรสในสังคมต่าง ๆ แตกต่างกันไป เช่น สังคมไทยสมัยก่อน ชายและหญิงมีโอกาสในการรู้จักกันก่อนสมรสน้อยกว่าในปัจจุบัน ซึ่งชายและหญิงมีโอกาสและระยะเวลาในการทำควมรู้จักกันก่อนสมรสมากขึ้น

3. การหมั้นและสินสอด

การหมั้นและสินสอด เป็นการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการสมรสเกือบทุกสังคมแต่จะแตกต่างกันไปตามค่านิยมที่มีอยู่ในสังคมนั้น ๆ การหมั้นเป็นสัญญาระหว่างชายและหญิงสองคนที่ให้ไว้แก่กันและกัน เพื่อเป็นเครื่องผูกพันก่อนการสมรส ในสังคมไทยการหมั้น หมายถึง การมอบสิ่งของ เช่น ทองให้แก่ฝ่ายหญิง เพื่อแสดงความหมั้นหมายว่าจะสมรสกัน ส่วนสินสอดหมายถึงค่าตอบแทนในการสมรสซึ่งฝ่ายชายจะมอบให้แก่บิดามารดาของฝ่ายหญิง

4. พิธีสมรส

พิธีสมรส ถือว่าเป็นพิธีที่เกี่ยวข้องกับการสมรสในเกือบทุกชาติ แต่จะแตกต่างกันไปตามค่านิยมของสังคม การประกอบพิธีสมรสในสังคมต่าง ๆ อาจมีพิธีทางศาสนาเพียงอย่างเดียว บางสังคมถือว่า การสมรสจะสมบูรณ์อย่างแท้จริงต้องมีการจดทะเบียนสมรส

5. อายุแรกสมรส

การที่คนเราจะตัดสินใจสมรสเมื่อใดนั้น ย่อมเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลาย ๆ อย่างและอายุก็เป็นปัจจัยหนึ่งในการตัดสินใจสมรส อายุแรกสมรสของคนเรากับค่านิยมนั้นมีความเกี่ยวข้องกัน เช่น ในสมัยก่อนคนจะสมรสกันเมื่ออายุน้อย เพราะลักษณะอาชีพทางเกษตรกรรมที่ต้องการแรงงานมาก การสมรสถือว่าได้แรงงานมาเพิ่มในครอบครัวของตน ในปัจจุบันการศึกษาขยายตัวสูงขึ้น ภาวะทางเศรษฐกิจที่เร่งรัดตัวมากขึ้น ดังนั้นชายและหญิงจึงยืดระยะเวลาการสมรสออกไป

6. การเลือกคู่ครอง

องค์ประกอบการสมรสข้อนี้ ถือว่าสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตสมรส เพราะการอยู่ร่วมกันของสามีภรรยาตลอดชีวิตนั้น ทั้งสองต้องรับรู้และรับผิดชอบเรื่องต่าง ๆ ร่วมกัน ถ้าสามีภรรยาคู่ใดสามารถปรับตัวเข้าหากันด้วยดี และร่วมมือกันในการปฏิบัติภารกิจในครอบครัวอย่างดี ชีวิตสมรสก็จะพบความสุขตลอดไป การเลือกคู่ครองเป็นกระบวนการที่จะนำไปสู่พิธีสมรสในที่สุด และจะขึ้นอยู่กับขนบธรรมเนียมและประเพณีของสังคมต่าง ๆ ว่าจะกำหนดให้ใครเป็นผู้เลือกคู่ครองให้แก่หนุ่มสาวที่จะสมรสกัน ในปัจจุบันชายและหญิงมีโอกาสในการเลือกคู่ครองด้วยตนเองมากขึ้น และจะเลือกคู่ครองที่สามารถให้ความร่วมมือในการปฏิบัติภารกิจในครอบครัวได้ดี และวิธีการจะได้คู่ครอง

ดังกล่าวก็โดยการเลือกด้วยตนเอง เพราะจะได้รับทราบถึงอุปนิสัยใจคอ ความต้องการ ความสนใจ ตลอดจนเจตคติและค่านิยมในเรื่องต่าง ๆ อันจะเป็นหลักประกันความมั่นคงของชีวิตสมรสตลอดไป

7. ที่อยู่หลังการสมรส

การเลือกที่อยู่หลังการสมรสของสามีและภรรยาในสังคมต่าง ๆ ก็แตกต่างกันไปตามความเชื่อถือ ค่านิยม และขนบธรรมเนียม ซึ่งมีผลสืบเนื่องมาจากลักษณะอาชีพและชีวิตครอบครัว ถ้าสังคมใดหรือประเทศใดมีประชาชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมมาก ลักษณะครอบครัวในสังคมนั้นก็จะเป็นครอบครัวแบบขยาย ชายและหญิงที่สมรสกันจะอาศัยอยู่กับบิดามารดาของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ส่วนสังคมใดหรือประเทศใดมีประชาชนประกอบอาชีพอุตสาหกรรมมาก ลักษณะครอบครัวในสังคมนั้นก็จะเป็นแบบครอบครัวเดี่ยว ชายและหญิงที่สมรสกันจะแยกออกมาอยู่ต่างหาก

8. เป้าหมายของการสมรส

ประชาชนแต่ละคนหรือสังคมแต่ละแห่งมีเป้าหมายของการสมรสแตกต่างกันหรืออาจเหมือนกันก็ได้ อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณาถึงการปฏิบัติในชีวิตของคนส่วนใหญ่จะพบว่า คนส่วนใหญ่สมรสเพื่อผลตอบแทนต่างกัน คือ เพื่อให้ได้สถานภาพผู้ใหญ่ เพื่อผลตอบแทนทางจิตใจ เพื่อจะมีบุตรและเป็นบิดามารดา เพื่อความพึงพอใจในด้านเพศสัมพันธ์ เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ อาจมีเป้าหมายเพียงบางอย่าง หรืออาจหลาย ๆ อย่างพร้อม ๆ กัน

9. สิทธิและหน้าที่ของสามีและภรรยา

องค์ประกอบสำคัญของการสมรสอย่างหนึ่งคือเจตคติที่สามีและภรรยาโต้ตอบหากของกันและกันในชีวิตครอบครัว ชีวิตสมรสอาจจะประสบความล้มเหลวได้ ถ้าสามีและภรรยาไม่เข้าใจสิทธิและหน้าที่ในครอบครัว สมัยก่อนนั้นสามีเป็นหัวหน้าและผู้นำครอบครัว และมีภรรยาที่เฝ้าบ้าน เศรษฐกิจหรือเป็นผู้นำในการหาเลี้ยงครอบครัวหรือหาทรัพย์ เพราะผู้ชายมีโอกาสได้รับการศึกษาและฝึกฝนอาชีพมากกว่าผู้หญิง ส่วนผู้หญิงนับแต่อดีตเป็นต้นมา ได้รับการปลูกฝังอบรมให้ยอมรับว่าตนเองมีภาระรับผิดชอบต่อความอยู่ดีมีสุขของคนในครอบครัว หน้าที่ของผู้หญิงจึงได้แก่ การทำงานบ้าน เลี้ยงดูลูก ทำอาหาร ดูแลปกครองคนในบ้าน และต้องเคารพบนอบสามี ผู้หญิงจึงต้องพึ่งพิงผู้ชายในยุคสมัยนั้น แต่เมื่อชายและหญิงในปัจจุบันมีโอกาสได้รับการศึกษาและฝึกฝนอาชีพเท่าเทียมกัน สามารถประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เท่าเทียมกัน ภาระงานในการดูแลบ้านและเลี้ยงดูลูกจึงต้องปรับเปลี่ยนไปให้เท่าเทียมกันระหว่างหญิงชายด้วย กล่าวได้ว่า แบบแผนที่สามีและภรรยาจะปฏิบัติต่อกันในชีวิตสมรส จะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งถือว่ามบบทบาทต่อค่านิยมของคนเราทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

องค์ประกอบของการสมรสดังกล่าว เป็นการปฏิบัติตามความนิยมของแต่ละคน และแตกต่างกันไปตามสังคมของแต่ละคน ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำไปใช้ในการศึกษาทัศนคติต่อการสมรสในภาว

วิจัยครั้งนี้ โดยศึกษาว่าในแต่ละองค์ประกอบ กลุ่มเป้าหมายมีทัศนคติไปในทิศทางแบบดั้งเดิมหรือแบบสมัยใหม่

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วาทีต อุดอามาตย์ (2524) ศึกษาค่านิยมเกี่ยวกับการสมรสของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งศึกษาค่านิยมใน 2 ประเด็น คือ การมีค่านิยมทางบวกและค่านิยมทางลบ และการมีค่านิยมแบบประเพณีนิยม แบบกึ่งกลางและแบบสมัยนิยม

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีค่านิยมเกี่ยวกับการสมรสเป็นเชิงบวก ซึ่งหมายถึง กลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อหรือเห็นด้วยต่อสิ่งดีงามที่เกี่ยวกับการสมรส หรือเห็นคุณค่าสอดคล้องกับความต้องการของสังคม เช่น การมีพิธีแต่งงาน งานหมั้น การสู่ขอ การปรึกษาขอคำแนะนำจากผู้ใหญ่ ฯลฯ ซึ่งกลุ่มนักเรียนที่มีพื้นฐานการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์จะมีค่านิยมทางบวกน้อยกว่ากลุ่มพื้นฐานทางศิลปะหรือวิชาทั่วไป

ส่วนการศึกษาค่านิยมแบบประเพณีนิยม แบบกึ่งกลางและแบบสมัยนิยม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีค่านิยมแบบสมัยนิยมเป็นส่วนใหญ่ โดยเพศชายและผู้ที่มีพ่อแม่แยกทางกันมีค่านิยมแบบสมัยนิยมมากกว่าเพศหญิง และผู้ที่มีพ่อแม่อยู่ด้วยกันหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตายจากไป

อนุลักษณ์ นิติวร (2525) ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการคบเพื่อนต่างเพศ การเลือกคู่ครอง การสมรส และการหย่าร้างของนักศึกษาวิทยาลัยครูภาคตะวันตก พบว่า เพศหญิงมีความคิดเห็นที่อิสระเกี่ยวกับการคบเพื่อนต่างเพศ การเลือกคู่ครอง การสมรสและการหย่าร้างต่ำกว่าเพศชาย

ในส่วนของการเลือกคู่ครอง เพศหญิงชายใช้เกณฑ์ในการเลือกคู่ครองไม่ต่างกัน โดยเลือกคู่ครองที่มีความประพฤติและนิสัยดี มีความรักและเข้าใจกัน มีรสนิยมและความสนใจตรงกัน และมีการศึกษาดี แต่เมื่อจำแนกตามระดับอายุ พบว่า ทุกกลุ่มอายุเลือกคนที่นิสัยดี และมีความรักเป็นเกณฑ์ระดับต้น แต่ในระดับถัดไปกลุ่มอายุน้อยเลือกคนที่มีการศึกษาและรสนิยมตรงกัน ขณะที่กลุ่มอายุมาก (25 ปีขึ้นไป) เลือกผู้มีฐานะดี

อุบลรัตน์ ทิษญ์ชยะนนท์ (2531) ศึกษา คุณภาพชีวิตสมรสของข้าราชการสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ข้าราชการที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสสูง คือ อายุแรกสมรสไม่น้อยหรือมากเกินไป มีบิดามารดามีระดับคุณภาพชีวิตสมรสสูง ได้รับการสนับสนุนจากพ่อแม่และญาติในการสมรสครั้งนี้ ระยะเวลาการสมรสยังไม่ยาวนานเกินไปและยังไม่มีบุตร

จันทร์รัตน์ เจริญสันติ (2533) ศึกษาเจตคติต่อบทบาททางเพศกับการปรับตัวของบิดาและมารดาที่มีบุตรคนแรก พบว่า บิดาที่มีเจตคติต่อบทบาททางเพศแบบสมัยนิยมยอมรับความเท่าเทียมกันของบทบาทการเลี้ยงดูลูก และมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสสูง ปรับตัวกับการเป็นบิดาของลูกคนแรกได้ดีกว่าบิดาที่มีเจตคติต่อบทบาททางเพศแบบดั้งเดิม และมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสต่ำ

สุรพล ปธานวนิช (2534) ศึกษาเกณฑ์การเลือกคู่ครองที่มีผลต่อความมั่นคงของสถาบันครอบครัว ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนทั่วไป พบว่า เกณฑ์ที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญมาก ได้แก่ การมีความรักต่อกัน ความซื่อสัตย์ต่อกันในเรื่องเพศ และการมีความซื่อสัตย์รักความก้าวหน้า เกณฑ์ที่มีความสำคัญระดับปานกลาง ได้แก่ การเข้ากันได้กับครอบครัว ท่าทีการวางตัว และระดับการศึกษา และเกณฑ์ที่มีความสำคัญน้อย คือ ฐานะทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ รูปร่างหน้าตา และต้องมีเชื้อชาติไทย (เชื้อชาติเดียวกัน)

เมื่อจำแนกความแตกต่างของเพศชายหญิง พบว่า การให้น้ำหนักกับเกณฑ์ต่าง ๆ บางเกณฑ์ไม่แตกต่างกัน เช่น การมีความรักต่อกัน ความซื่อสัตย์ต่อกันในเรื่องเพศ การเข้ากันได้กับครอบครัว และท่าทีการวางตัว ส่วนเกณฑ์ที่เพศชายให้น้ำหนักมากกว่าเพศหญิง คือ รูปร่างหน้าตา เกณฑ์ที่เพศหญิงให้น้ำหนักมากกว่าเพศชาย คือ การมีความซื่อสัตย์รักความก้าวหน้า ระดับการศึกษา ฐานะทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ และต้องมีเชื้อชาติเดียวกัน

เมื่อจำแนกความแตกต่างของอาชีพ ได้แก่ ลูกจ้างเอกชน(รวมแรงงาน) ลูกจ้างรัฐ และอาชีพอิสระ พบว่า ทุกอาชีพให้น้ำหนักกับเกณฑ์ต่าง ๆ ใกล้เคียงกันเกือบทั้งหมด ยกเว้น เกณฑ์ความซื่อสัตย์รักความก้าวหน้า ที่กลุ่มลูกจ้างเอกชน(รวมแรงงาน) ให้น้ำหนักสูงกว่าทุกกลุ่ม ซึ่งเกณฑ์นี้เมื่อจำแนกตามระดับรายได้ พบว่า กลุ่มรายได้ต่ำสุดให้น้ำหนักกับเกณฑ์นี้สูงที่สุดเช่นกัน และเกณฑ์อื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

ศิริสุข ยืนหาญ (2534) ศึกษาแบบแผนการเลือกคู่ครองของประชากรในกรุงเทพมหานคร พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีการเลือกคู่ครองที่มีความคล้ายคลึงกับตนมากที่สุด รองลงมา คือ การเลือกคู่ครองที่เป็นแบบชดเชยสิ่งที่ขาดหายไปให้สมบูรณ์ สำหรับแบบที่มีอิทธิพลน้อยต่อการเลือกคู่ครองคือ เพราะความใกล้ชิดและแบบภาพพจน์ของบิดา มารดา ส่วนแบบการเลือกคู่ครองในอุดมคติไม่มีอิทธิพลต่อการเลือกเลย

สุภาวดี เดชาเกรียงศักดิ์ (2535) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการสมรสกับความพึงพอใจในชีวิตสมรสของสตรีในวัยผู้ใหญ่ตอนต้นในกรุงเทพมหานคร พบว่า สตรีที่ได้รับการสนับสนุนเกี่ยวกับการสมรสจากพ่อแม่ของตนเองสูง บิดามารดาของตนมีคุณภาพชีวิตสมรสสูง มีระดับการศึกษาสูงและรายได้ดี จะมีคุณภาพชีวิตสมรสสูง

พิมพ์พรรณ สุรนนท์ (2535) ศึกษาคุณภาพชีวิตสมรสของข้าราชการสังกัดกรมประชาสงเคราะห์ กรมการพัฒนาชุมชน และสำนักผังเมือง พบว่า คู่สมรสที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสสูง คือคู่ที่มีความแตกต่างทางการศึกษาน้อย มีอายุแรกสมรสระหว่าง 18-29 ปี มีระยะเวลาสมรสยาวนานและมีรายได้ค่อนข้างสูง

สุรชาติพิทย์ แสงวัฒมนกุล, ร.ต.อ. (2536) ศึกษาทัศนคติของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ต่อการปล่อยตัวทางเพศก่อนการสมรส ซึ่งแบ่งเป็นลักษณะการจับ การเล้าโลมและการมีเพศสัมพันธ์ พบว่า ในลักษณะการจับนักศึกษาทั้งหญิงและชายเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่หญิงชายที่ชอบกันจะพึงกระทำได้

ส่วนในลักษณะการเล้าโลม นักศึกษาชายเห็นว่า หากชอบกันแล้วหญิงชายก็น่าจะทำได้ ขณะที่นักศึกษานหญิงคิดว่าน่าจะเป็นคู่รักกันก่อนจึงจะทำได้

ส่วนในลักษณะการมีเพศสัมพันธ์ นักศึกษาชายคิดว่า แม้แต่หญิงชายที่ชอบกันก็มีความสัมพันธ์ทางเพศกันได้ ขณะที่นักศึกษานหญิงคิดว่า ต้องหมั่นกันก่อนจึงจะมีความสัมพันธ์ลักษณะนั้นได้

สุมิตรา รัฐประสาธ (2537) ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับความมั่นคงในชีวิตสมรสของครูสังกัดกรมสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความมั่นคงในชีวิตสมรสในระดับสูง และพบว่ากลุ่มตัวอย่างและคู่สมรสส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกันในเกือบทุกด้าน ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ (การศึกษา รายได้ การสนับสนุนจากครอบครัวเดิม) จึงไม่พบว่าตัวแปรต่าง ๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์กับความมั่นคงในชีวิตคู่

เอมอร มณีวัฒนา (2538) ศึกษาสัมพันธ์ภาพในครอบครัวกับคุณภาพชีวิตสมรสของคู่สมรสในกรุงเทพมหานคร พบว่า คู่สมรสที่มีสัมพันธ์ภาพสูงเป็นผู้ที่มีอายุและระดับการศึกษาใกล้เคียงกัน มีอายุแรกสมรสมากพอสมควรทั้งสามีและภรรยา มีรายได้มาก มีจำนวนบุตรน้อย ทั้งสามีและภรรยา มีอาชีพที่ค่อนข้างมั่นคง เช่น อาชีพรับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ และมีระยะเวลาการสมรสไม่ยาวนานนัก

ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (2540) ศึกษาความมั่นคงทางครอบครัวของกลุ่มแรงงานในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า กลุ่มแรงงานที่มีสถานภาพการสมรสที่ไม่ได้สมรสแต่อยู่ด้วยกัน มีความอ่อนด้อยกว่ากลุ่มสมรสและอยู่ด้วยกันในทุกเรื่อง ได้แก่ ส่วนใหญ่มีรายได้ไม่พอใช้ มีทัศนคติต่อตนเองต่ำ (ไม่เห็นคุณค่าตนเอง ไม่รู้จักตนเอง) มีปัญหาสุขภาพจิตสูงและมีสัมพันธ์ภาพในครอบครัวต่ำ

สิริพงษ์ ศรีตุลา, ร.ต.อ. (2541) ศึกษาการปรับตัวในชีวิตสมรสของข้าราชการตำรวจในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ปัจจัยด้านการศึกษามีความสัมพันธ์กับการปรับตัวในชีวิตสมรสของข้าราชการตำรวจ โดยคู่สมรสที่ภรรยามีการศึกษาระดับสูง การปรับตัวในชีวิตสมรสจะดีกว่าคู่สมรสที่ภรรยาไม่ระดับการศึกษาต่ำ

กนิษฐา บุญยัง (2541) ศึกษาความพึงพอใจในชีวิตสมรสของประชาชนในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า คู่สมรสที่มีระดับการศึกษาสูงและมีรายได้พอเพียงจะมีการแบ่งบทบาทในครอบครัวได้ดี มีความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตสูง และมีการสื่อสารระหว่างคู่สมรสที่มีประสิทธิภาพ และทุกตัวแปรที่กล่าวมาเป็นปัจจัยที่ทำให้คู่สมรสมีความพึงพอใจในชีวิตสูง

บรรพต เวียงนนท์, พ.ต.ท. (2542) ศึกษาความพึงพอใจในชีวิตสมรสของตำรวจโดยศึกษาข้าราชการตำรวจในกรุงเทพมหานคร จังหวัดสมุทรปราการและลพบุรี พบว่า ทั้งปัจจัยก่อนสมรสและปัจจัยหลังการสมรสมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรสของข้าราชการตำรวจ ปัจจัยก่อนการสมรส คือ การที่คู่สมรสมีความคล้ายคลึงกันด้านศาสนาและมีระดับการศึกษาใกล้เคียงกัน ความต้องการด้านจิตใจของข้าราชการตำรวจ และการได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนข้าราชการตำรวจในการสมรสครั้งนี้ ส่วนปัจจัยระหว่างการสมรส คือ การมีรายได้พอเพียง ความรู้สึกพึงพอใจของข้าราชการตำรวจต่อการที่ภรรยาไปทำงานนอกบ้าน และการมีผู้ใหญ่อยู่อาศัยในบ้านด้วย (เช่น ปู่ย่า ตายาย)

โสภา พิชญโสภณ (2542) ศึกษาสัมพันธภาพในครอบครัวกับการเลี้ยงดูบุตรของผู้ประกอบอาชีพในสถานบันเทิงเมืองพัทยา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อายุน้อย มีการศึกษาค่อนข้างดีและอยู่อาศัยในบ้านของตนเอง จะมีสัมพันธภาพในครอบครัวดี และครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกในครอบครัวดีและเป็นคู่ที่ไม่ได้สมรสแต่อยู่ด้วยกันจะมีการเลี้ยงดูลูกแบบให้ความรักได้สูง

ทวีศักดิ์ ธีระบัญชาศักดิ์, ร.ต.อ. (2543) ศึกษาความคิดเห็นต่อการคบเพื่อนต่างเพศ การเลือกคู่ครอง และการสมรสของนักเรียนนายร้อยตำรวจ พบว่า นักเรียนนายร้อยตำรวจซึ่งศึกษาอยู่ในโรงเรียนชายล้วน ใช้เกณฑ์ที่เป็นลักษณะภายนอกในการเลือกคู่ครองมากกว่านักศึกษาชายจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้แก่ ระดับการศึกษาสูง หน้าตาดีและเศรษฐกิจดี ขณะที่นักศึกษาชายจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ใช้เกณฑ์ที่เป็นลักษณะภายใน เช่น ความประพฤติและนิสัย บุคลิกภาพ มีความรักและความเข้าใจมากกว่า

สิริพงษ์ ศรีตุลา, ร.ต.อ. (2541) ศึกษาการปรับตัวในชีวิตสมรสของข้าราชการตำรวจในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ปัจจัยด้านการศึกษามีความสัมพันธ์กับการปรับตัวในชีวิตสมรสของข้าราชการตำรวจ โดยคู่สมรสที่ภรรยามีการศึกษาระดับสูง การปรับตัวในชีวิตสมรสจะดีกว่าคู่สมรสที่ภรรยาไม่มีการศึกษาต่ำ

กนิษฐา บุญยัง (2541) ศึกษาความพึงพอใจในชีวิตสมรสของประชาชนในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า คู่สมรสที่มีระดับการศึกษาสูงและมีรายได้พอเพียงจะมีการแบ่งบทบาทในครอบครัวได้ดี มีความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตสูง และมีการสื่อสารระหว่างคู่สมรสที่มีประสิทธิภาพ และทุกตัวแปรที่กล่าวมาเป็นปัจจัยที่ทำให้คู่สมรสมีความพึงพอใจในชีวิตสูง

บรรพต เวียงนนท์, พ.ต.ท. (2542) ศึกษาความพึงพอใจในชีวิตสมรสของตำรวจโดยศึกษาข้าราชการตำรวจในกรุงเทพมหานคร จังหวัดสมุทรปราการและลพบุรี พบว่า ทั้งปัจจัยก่อนสมรสและปัจจัยหลังการสมรสมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรสของข้าราชการตำรวจ ปัจจัยก่อนการสมรส คือ การที่คู่สมรสมีความคล้ายคลึงกันด้านศาสนาและมีระดับการศึกษาใกล้เคียงกัน ความต้องการด้านจิตใจของข้าราชการตำรวจ และการได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนข้าราชการตำรวจในการสมรสครั้งนี้ ส่วนปัจจัยระหว่างการสมรส คือ การมีรายได้พอเพียง ความรู้สึกพึงพอใจของข้าราชการตำรวจต่อการที่ภรรยาไปทำงานนอกบ้าน และการมีผู้ใหญ่อยู่อาศัยในบ้านด้วย (เช่น ปู่ย่า ตายาย)

โสภา พิชญโสภณ (2542) ศึกษาสัมพันธ์ภาพในครอบครัวกับการเลี้ยงดูบุตรของผู้ประกอบอาชีพในสถานบันเทิงเมืองพัทยา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อายุน้อย มีการศึกษาค่อนข้างดีและอยู่อาศัยในบ้านของตนเอง จะมีสัมพันธ์ภาพในครอบครัวดี และครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกในครอบครัวดีและเป็นคู่ที่ไม่ได้สมรสแต่อยู่ด้วยกันจะมีการเลี้ยงดูลูกแบบให้ความรักได้สูง

ทวีศักดิ์ ธีระบัญชาศักดิ์, ร.ต.อ. (2543) ศึกษาความคิดเห็นต่อการคบเพื่อนต่างเพศ การเลือกคู่ครอง และการสมรสของนักเรียนนายร้อยตำรวจ พบว่า นักเรียนนายร้อยตำรวจซึ่งศึกษาอยู่ในโรงเรียนชายล้วน ใช้เกณฑ์ที่เป็นลักษณะภายนอกในการเลือกคู่ครองมากกว่านักศึกษาชายจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้แก่ ระดับการศึกษาสูง หน้าตาดีและเศรษฐกิจดี ขณะที่นักศึกษาชายจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ใช้เกณฑ์ที่เป็นลักษณะภายใน เช่น ความประพฤติและนิสัย บุคลิกภาพ มีความรักและความเข้าใจมากกว่า

2.5 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นว่าอิทธิพลของอายุแรกสมรส ระยะเวลาคบคู่ การเห็นแบบอย่างจากบิดามารดา การเลือกคู่ครองจากความคล้ายคลึงกัน การมีทัศนคติต่อการสมรส มีผลต่อการเลือกคู่ครอง ผู้วิจัยจึงได้นำลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้มากำหนดเป็นตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ กำหนดกลุ่มตัวแปรอิสระที่เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกคู่ครองของแรงงานในนิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง จ.ชลบุรี 3 กลุ่มตัวแปร ได้แก่ ปัจจัยก่อนการสมรส ปัจจัยด้านการเลือกคู่ครอง ทัศนคติต่อการสมรส ดังนี้

1.1 ตัวแปรปัจจัยก่อนการสมรส ประกอบด้วย อายุแรกสมรสของกลุ่มตัวอย่างและคู่สมรส ระยะเวลาคบคู่ก่อนการสมรส การเห็นแบบอย่างจากบิดามารดา การสนับสนุนจากครอบครัว และการสนับสนุนจากเพื่อนฝูง

1.2 ตัวแปรปัจจัยด้านการเลือกคู่ครอง ประกอบด้วย ลักษณะการเลือกคู่ครอง ได้แก่ ความคล้ายคลึงกัน การใกล้ชิดกัน การมีสิ่งที่ตนไม่มี และเกณฑ์เลือกคู่ครอง ได้แก่ ระดับการศึกษา ระดับเศรษฐกิจ รูปร่างหน้าตา ความประพฤติดีและนิสัยดี บุคลิกภาพดี ความรัก การมีรสนิยมที่ตรงกัน การมีสุขภาพกายและจิตดี การศาสนา เชื้อชาติ วัฒนธรรม และความเชื่อเดียวกัน

1.3 ตัวแปรทัศนคติต่อการสมรส แบ่งเป็น 2 แบบ ประกอบด้วย การมีทัศนคติต่อการสมรสแบบดั้งเดิม ได้แก่ การเข้าพิธีแต่งงาน การจดทะเบียนสมรสเพื่อให้มั่นใจในชีวิตสมรส และการมีทัศนคติต่อการสมรสแบบสมัยนิยม ได้แก่ การที่สามี ภรรยา อยู่ด้วยกันฉันท์เพื่อน

2. ตัวแปรตาม กำหนดให้แบบแผนการสมรส ระหว่างจดทะเบียนสมรสและไม่จดทะเบียนสมรสเป็นตัวแปรตามตัวแปรต่าง ๆ ที่ใช้เป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยปรากฏในแผนภูมิที่ 2.2

แผนภูมิที่ 2.2
กรอบแนวคิดในการวิจัย x

